

Kommunstyrelsens sammanträde

2017-03-29

Ärende

12

Kommunövergripande plan för studie- och yrkesvägledning

Egna anteckningar

Bos § 40

Dnr KS 0003/2017

Kommunövergripande plan för studie- och yrkesvägledning

Ärendebeskrivning

Förslag till Kommunövergripande plan för studie- och yrkesvägledning har inkommit.

Bildningschef Anders Nordlund föredrar ärendet.

Bildnings- och sociala utskottets förslag

Bildnings- och sociala utskottet föreslår kommunstyrelsen anta föreliggande förslag till Kommunövergripande plan för studie- och yrkesvägledning.

Kommunövergripande plan för Studie- och yrkesvägledning

Antagen av Kommunstyrelsen XX XX XX

Innehållsförteckning

Inledning	3
Förord.....	3
Definitioner.....	4
Bakgrund.....	5
Syfte och mål.....	7
Nationella styrdokument	8
Skollagen.....	8
Läroplan för grundskolan.....	8
Läroplan för vuxenutbildning.....	10
Ansvar	13
Hela skolans ansvar.....	13
Organisation av studie- och yrkesvägledning i kommunen	15
Kännedom om uppdraget.....	15
Planering för studie- och yrkesvägledning.....	15
Systematiskt kvalitetsarbete	17
Källförteckning	18

Inledning

Förord:

Ljusnarsbergs kommun eftersträvar en likvärdig studie- och yrkesvägledning av god kvalitet som omfattar all utbildning och som syftar till att främja väl underbyggda val och underlätta övergångar mellan olika skolformer. Studie- och yrkesvägledningen syftar även till att stärka elevernas motivation och lust till fortsatt lärande. I samhället och arbetslivet sker idag ständigt förändringar i snabb takt vilket ställer krav på den egna individen, men även på skola och näringsliv som har ett gemensamt ansvar att ge individer förutsättningar att möta denna verklighet. Med det som utgångspunkt har man sedan länge arbetat aktivt med PRAO och ser det som en viktig del i arbetet med studie- och yrkesvägledning på grundskolan.

Utifrån GR SYVO (ett ESF-finansierat kompetensutvecklingsprojekt)¹ kan man tydligt se behovet av kommunövergripande strategier för att arbetet med studie- och yrkesvägledning ska utvecklas. Ett sådant utvecklingsarbete kan exempelvis skildras i en kommunövergripande plan². Den här planen är framtagen av Ljusnarsbergs kommuns studie- och yrkesvägledare. Även rektorer och bildningschef har varit delaktiga i arbetet genom att bidra med viktiga synpunkter.. Planen för studie- och yrkesvägledning vänder sig till rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare men kan med fördel även läsas av elever och vårdnadshavare. Planen ingår i kommunens systematiska kvalitetsarbete i syfte att kartlägga, kvalitetssäkra, och utveckla studie- och yrkesvägledningen utifrån individens behov av vägledning och personalens behov av kompetensutveckling. Planen är tänkt att användas som en utgångspunkt och som inspiration i det arbete som görs med elever i kommunen. Planen kräver vidare arbete på respektive skola och det är viktigt att alla är medvetna om sitt ansvar och sin roll i skolans arbete med studie- och yrkesvägledning.

¹ <http://www.esf.se/sv/Resultat/Projektbanken/Behallare-for-projekt/Vastsverige/GR-SYVO-studie--yrkesvagledning-och-orientering/>

² Claesson, J., Lyrhage Eliasson., & Lundin, H-O (2015) *Handledning för att skapa en kommunal plan för studie- och yrkesvägledning*, GR Utbildning Pedagogiskt Centrum

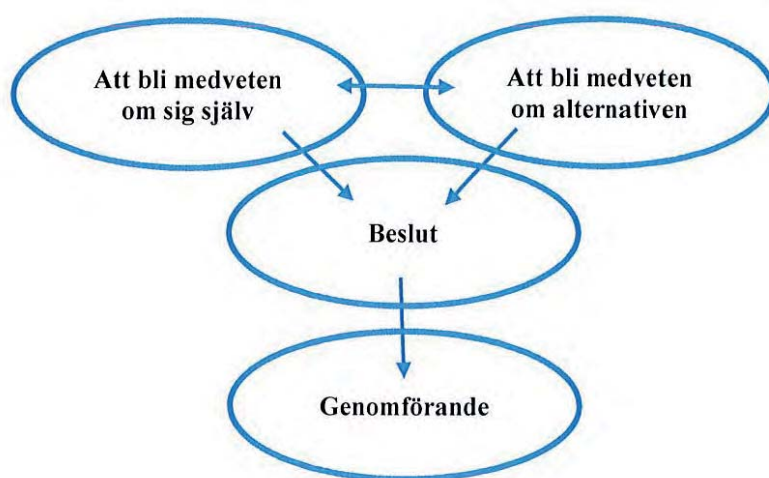
Bakgrund:

Enligt Skolverket³ ska studie- och yrkesvägledning syfta till att individer får de förutsättningar som behövs för att kunna hantera frågor som rör val av studier och yrken. Det är viktigt med en planerad studie- och yrkesvägledning för att individen ska få det stöd som ofta behövs för att kunna göra väl underbyggda val och fatta väl övervägda beslut. Vidare lyfter Skolverket fram vikten av att studie- och yrkesvägledningen utgår från elevens behov och förutsättningar och anpassas utifrån detta.

Inför en valsituation behöver individer ofta stöd i att bearbeta olika möjligheter och ställa de olika alternativen i relation till sig själva, sina förutsättningar och personliga mål. Den processen behöver påbörjas tidigt och synliggöras⁴. För att kunna hantera olika valsituationer behöver individen utveckla valkompetens. Det innebär att individen behöver färdigheter i att kunna fatta och genomföra beslut och hantera övergångar och växlingar i livet. För att lyckas med det behövs ett strukturerat sätt att införskaffa och organisera information om sig själv, utbildning, yrke och omvärld⁵.

Elevens behov av studie- och yrkesvägledning kan sammanfattas som att eleven, utifrån sina förutsättningar, ska:

- Bli medveten om sig själv
- Bli medveten om olika valalternativ
- Bli medveten om relationen mellan sig själv och alternativen
- Utveckla förmågan att fatta och genomföra beslut.

Barn, unga och vuxna behöver stöd i att utforska, formulera och utveckla sina möjligheter och både individ och samhälle tjänar på att individer lär känna sig själva, sina styrkor och intressen. Genom en ökad medvetenhet om sig själv är chansen större att man gör ett väl underbyggt val som leder till en utbildning och ett yrke som man trivs med. För att ha möjligheterna att göra väl underbyggda val är det viktigt att starta med studie- och yrkesvägledning tidigt och gärna redan i årskurs 1⁶. I arbetet med studie- och yrkesvägledning handlar det om att stötta individen att

³ Skolverket (2013), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbeta med studie- och yrkesvägledning*. Stockholm: stödmaterial

⁴ Skolinspektionen (2013) *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan*. Stockholm. Skolinspektionen Kvalitetsgranskningsrapport

⁵ Sultana. R.G. 2010. Learning career management skills in Europe

⁶ Skolinspektionen (2013) *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan*. Stockholm. Skolinspektionen Kvalitetsgranskningsrapport

utforska och synliggöra sina intressen, egenskaper, förutsättningar, erfarenheter och drömmar. Samtidigt är det betydelsefullt för eleven att få syn på de olika möjligheter som finns. Vilka utbildningar eller yrken kan vara intressanta och hur ser arbetsmarknad och omvärld ut?

Vidare är det viktigt att arbeta perspektivvidgande för att kunna få syn på alternativ som kanske inte var kända eller utforskade inledningsvis.

Utifrån självkänedom och kunskap om olika alternativ ska olika utgångar och konsekvenser av olika beslut övervägas och analyseras för att individen sedan ska kunna fatta och genomföra beslut.

Mångfalden av yrken och utbildningar i kombination med den snabba förändringstakten på arbetsmarknaden och i samhället kan innebära att det upplevs komplicerat att överblicka alla möjligheter och gör det dessutom svårt att förutse villkoren i arbetslivet⁷. Den snabba utvecklingstakten ställer också krav på människors flexibilitet, förmåga till nytänkande och snabb omställning. Det har blivit svårare men samtidigt viktigare att göra välgrundade val och idag ställs individer tidigare inför situationer där de behöver fatta beslut som påverkar deras framtid⁸.

Vidare talar man idag om det som kallas det livslånga lärandet vilket bland annat handlar om att människor lär sig samt formar sina karriärer under hela sin livstid. Begreppet karriär handlar till större del idag om allt du gör inom ramen för ditt yrkesliv och är inte bara om en avancering inom samma yrke. Ett livslångt lärande förutsätter möjlighet till utbildning och livslång vägledning. Skolverket lyfter fram studie- och yrkesvägledningen som en viktig del i det livslånga lärandet då det kan utgöra ett stöd i en individs karriärprocess⁹. Som omvärlden ser ut idag är det inte längre självklart med långa tillsvidareanställningar och näringslivet förutsätter att de anställda är mer flexibla och beredda att lära om. Utifrån det är möjlighet att få karriärvägledning även som vuxen av betydelse. Enligt Skollagen¹⁰ ska kommuner erbjuda vägledning för alla kommunens invånare oavsett om den vuxne funderar på att studera eller på att byta yrkesinriktning genom att använda sina kompetenser och färdigheter inom en annan bransch.

⁷ Skolverket (2013), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning*, Stockholm: stödmaterial

⁸ Claesson, J., Lyrhage Eliasson., & Lundin, H-O (2015) *Handledning för att skapa en kommunal plan för studie- och yrkesvägledning*, GR Utbildning Pedagogiskt Centrum

⁹ Skolverket (2013) *Allmänna råd*. Stockholm. Stödmaterial

¹⁰ SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Syfte och mål

En individs behov av vägledning ser olika ut inom olika skolformer. Vuxenutbildningens elever och presumtiva elever har varierande erfarenheter och bakgrund som studie- och yrkesvägledningen ska utgå från. Även i grundskolan och gymnasieskolan har eleverna olika bakgrund men på grund av sin ålder inte samma livserfarenheter. Detta ställer krav på att studie- och yrkesvägledningen anpassas utifrån målgruppen. Oavsett skolform är det viktigt att besluten som fattas om studier och yrken är individens egna¹¹. Studie- och yrkesvägledningen ska vara ett stöd i den val- och beslutsprocessen och leda till att individer utvecklar den kunskap och de förmågor som behövs för att aktivt kunna ta ställning till alternativ och fatta beslut kring sin framtid. Det innebär sammantaget att skolan behöver arbeta med studie- och yrkesvägledning på ett individanpassat, systematiskt och långsiktigt sätt. I Ljusnarsbergs kommun tar man hänsyn till det livslånga lärandet och i allt arbete med studie- och yrkesvägledning utgår man från ett salutogent förhållningssätt. Vidare eftersrivas att skolformerna i kommunen arbetar med en kvalitativ, livslång vägledning i både vid och snäv bemärkelse.

Mål utifrån olika nivåer

Individnivå

- Behovet av studie- och yrkesvägledning tillgodoses.
- Kunskaper om arbetslivet och möjlighet till fortsatta studier utvecklas.
- Ökad valkompetens så att medvetna och väl underbyggda val kring utbildning och yrkesinriktning kan göras.
- Ökad upplevelse av att kunna påverka sin framtid i en positiv riktning.
- Utbildnings- och yrkesval begränsas inte utifrån kön, etnicitet eller bakgrund.
- Andelen som upplever att de är nöjda med studie- och yrkesvägledning i snäv respektive vid bemärkelse ökar.

Skolnivå

- Arbetet ingår i den dagliga undervisningen utifrån läroplanens riktlinjer för studie- och yrkesvägledning.
- Arbetet ska ingå i det systematiska kvalitetsarbetet för planering, uppföljning och utvärdering.

Kommunnivå

- Arbetet ska ingå i det systematiska kvalitetsarbetet för planering, uppföljning och utvärdering.
- Samverkan mellan skola, samhälle och arbetsliv ökar.
- Antal avbrott från gymnasieskolan minskar.
- Andelen elever som uppfyller behörighetskraven till gymnasiet ökar.
- Antal omval i gymnasieskolan minskar.
- Genomströmning i gymnasieskolan ökar.
- Tillgången på arbetskraft som näringslivet efterfrågar ökar.
- Antalet personer som arbetar eller studerar ökar.
- Antalet personer i arbetslöshet minskar.

¹¹ <http://www.lr.se/utvecklasyrket/yrkesetik/studieochyrkesvagleddaresyrkesetik/deetiskariktlinjerna.4.12dcace212693f1e87480002966.html>

Nationella styrdokument

I planen hänvisas till de styrdokument som rör grundskolan och vuxenutbildningen eftersom det är de skolformer kommunen själv tillhandahåller. Individer som är inskrivna på gymnasieskolor berörs av de kommunövergripande planer för studie- och yrkesvägledning som respektive mottagande kommun har upprättat. De individer som inte går i gymnasiet omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret.

Skollagen, förordningar och läroplaner reglerar och ger riktlinjer för kommunernas studie- och yrkesvägledning. Här följer relevanta utdrag:

Skollagen (2010:800)

Skollagen ställer krav på studie- och yrkesvägledning i avseende på tillgång och syfte.

2 kapitel Huvudmän och ansvarsfördelning

Studie- och yrkesvägledning

Tillgång

29§ Elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning

Behörighet

30§ För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet. Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

Läroplan för grundskolan (Lgr11)

2.2 Kunskaper (utdrag)

Mål

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

2.6 Skolan och omvärlden

Eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De ska också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,
- har inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv samt
- har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som lärande miljö samt
- bidra till elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Lärare ska

- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning samt
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter ska

- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning samt
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser

2.8 Rektorns ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning,
- den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.

Läroplan för vuxenutbildning (Lvux12)

1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund (utdrag)

En likvärdig utbildning

Vuxenutbildningen ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som kan uppfattas som kvinnligt och manligt.

Rättigheter och skyldigheter

Vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt skollagen elever i vuxenutbildningens skolformer ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses. Det framgår också av skollagen att det för varje elev inom vuxenutbildningen ska finnas en individuell studieplan. Studieplanen kan påverkas av att eleven får eller har fått sina kunskaper och kompetenser validerade. Validering kan förekomma inom vuxenutbildningens samtliga skolformer.

Perspektiv i utbildning

Vuxenutbildningen ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja att pröva och omsätta nya idéer i handling och att lösa problem. Vuxenutbildningen ska bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar *entreprenörskap, företagande* och *innovation*. Därigenom utvecklar eleverna förmågor som är värdefulla i arbets- och samhällslivet och vid vidare studier samt underlättar för dem att starta och driva företag. Vuxenutbildningen ska säkerställa att eleverna ges en grundläggande kunskap om arbetsmarknaden.

Kunskaper och kompetenser

Vuxenutbildningen ska ge eleverna möjligheter att få överblick och sammanhang. Eleverna ska få möjlighet att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper. Vad utbildningen ska leda till finns även uttryckt i EU:s nyckelkompetenser för livslångt lärande, där kompetenser uttrycks som en kombination av kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som en individ kan behöva för att kunna nyttja sin fulla potential och aktivt delta i samhälls- och arbetsliv. Vuxenutbildningen ska ta tillvara de kunskaper och erfarenheter som vuxna elever inhämtat genom arbetsliv eller tidigare studier.

Utveckling av vuxenutbildningens verksamheter

Samarbete med yrkeshögskolan, folkhögskolor samt universitet och högskolor ska utvecklas för att kunna underlätta informationsspridning om vidareutbildning. Vuxenutbildning som omfattas av denna läroplan bör kunna kombineras med de nämnda utbildningarna. Samarbete med arbetslivet, Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadens parter är av betydelse för yrkesutbildningens kvalitet och för elevens fortsatta etablering på arbetsmarknaden.

2.2 Utbildningsval- arbete och samhällsliv

En elev i vuxenutbildningen kan ha behov av att kombinera studier i flera av de skolformer som ingår i vuxenutbildningen. Det förutsätter att det finns en nära samverkan mellan de olika skolformerna. Vuxenutbildningen ska även samverka med verksamheter som hör till arbetslivet, yrkeshögskolan, folkhögskolan och universitet och högskola samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet samt underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behov av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse för eleven. Det är särskilt viktigt att vuxenutbildningen samarbetar med arbetslivet när det gäller yrkesutbildning.

Mål

Vuxenutbildningens mål är att varje elev

- får information om arbetslivets aktuella och förväntade kompetensbehov,
- ges möjlighet att få sina kunskaper och kompetenser validerade,
- utvecklar sin självkännet och förmåga till studieplanering,
- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan få
- har kännedom om arbetslivet och arbetsmarknadens villkor när det gäller bl.a. arbetsrätt och arbetsmiljö generellt och om möjligt, inom sin studieinriktning,
- har kännedom om möjligheter till vidare utbildning, praktik och arbete i Sverige och andra länder, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och arbetsliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke
- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, vidare utbildning och yrkesverksamhet samt motverka sådana begränsningar av valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja och ta till vara de kunskaper som finns hos eleverna och verksamhetens personal samt i samhället,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenhet från arbets- och samhällsliv som eleverna redan har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås,
- i utbildningen nyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv och
- bidra till att presumtiva elever får information om olika utbildningsmöjligheter.

2.4 Rektorns ansvar (utdrag)

Det pedagogiska arbetet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ansvarar för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella målen. Som pedagogisk ledare för vuxenutbildning och som chef för lärarna och övrig personal i verksamheten har rektorn ansvar för verksamhetens resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- eleverna får information inför utbildningens början, en väl utformad introduktion i utbildningen samt stöd när det gäller att formulera mål för sina studier,
- verksamhetens personal i samverkan med eleven upprättar en individuell studieplan för eleven och reviderar den vid behov,
- samverkan med universiteten och högskolorna och arbetslivet utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt en förberedelse för yrkesverksamhet och vidare utbildning,
- studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som vuxenutbildningen erbjuder samt inför val av framtida utbildning och yrke,

Ansvar

Hela skolans ansvar

Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar vilket således innebär att det är ett delat ansvar mellan huvudman, rektor, lärare, studie- och yrkesvägledare samt övrig skolpersonal. Ansvaret är gemensamt men innefattar olika roller i arbetet med studie- och yrkesvägledning. Detta kräver en god planering och möjlighet till samarbete mellan de olika personalgrupperna som finns runt eleverna i de olika skolformerna. Det är viktigt att man identifierar vilka behov som finns i verksamheten och rektorn behöver fördela arbetsuppgifterna samt skapa möjlighet till samverkan ¹². Det är viktigt att vägledningen synliggörs som en process och en pedagogisk verksamhet. Det är eleven som står i centrum för det studie- och yrkesvägledande arbetet och det är viktigt att låta eleven ha inflytande och vara delaktig. Eleven behöver få möjlighet att utifrån sina förmågor och sin personliga mognad ta ansvar för sina val och beslut som påverkar framtiden. Studie- och yrkesvägledningen ska utgå från varje elevs individuella behov och planeras så att den utgör en helhet. Planeringen ska även leda till att eleven upplever en känsla av sammanhang och att de lär för livet. Planering och uppföljning ska ingå i skolans systematiska kvalitetsarbete. Inom vuxenutbildningen är det även viktigt att det finns en beredskap för studie- och yrkesvägledning till de personer som ännu inte är elever i utbildning. Därför behöver det även finnas en planering för en sådan uppsökande verksamhet ¹³.

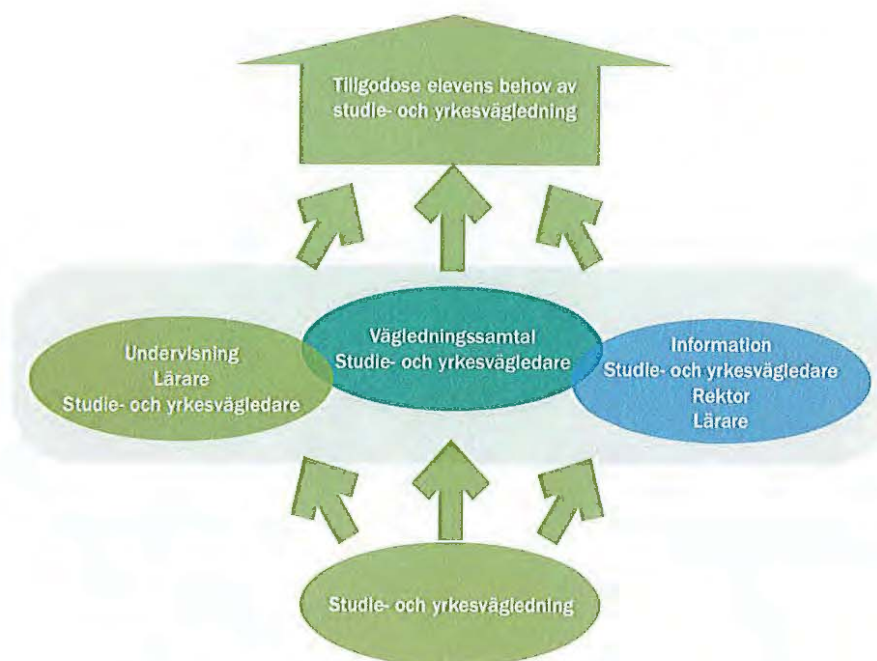

Fig. Skolans studie- och yrkesvägledning kan genom undervisning, vägledningssamtal och informationsinsatser tillgodose elevernas behov av vägledning.

¹² Skolverket (2013), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbeta med studie- och yrkesvägledning*, Stockholm: stödmaterial

¹³ Skolverket (2013), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbeta med studie- och yrkesvägledning*, Stockholm: stödmaterial

Ovanstående figur ¹⁴ visar på ett tydligt sätt hur en elevs behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses och hur ansvaret kan fördelas mellan olika personalgrupper. Ansvarsfördelningen för studie- och yrkesvägledningen kan sammanfattas som följande:

Huvudmannens ansvar

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs enligt de bestämmelser som finns i skollag och förordningar samt för att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla studie- och yrkesvägledningen.

Rektors ansvar

Enligt läroplanerna för grundskolan ¹⁵ och vuxenutbildningen ¹⁶ ansvarar rektor för att samverka mellan skolan och arbetslivet utvecklas så att eleverna kan få betydelsefulla erfarenheter inför valet av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Rektorn har även ett ansvar för att studie- och yrkesvägledningen planeras och organiseras så att eleverna får relevant information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke.

Lärare och annan skolpersonals ansvar

All personal inom skolverksamheten har ett ansvar för skolans arbete med studie- och yrkesvägledning och ska bidra med underlag för varje elevs val av utbildning och yrke. Inom grundskolan ska läraren också medverka till att utveckla kontakter med mottagande gymnasieskolor, organisationer och företag. Skolan har också ett viktigt kompensatoriskt uppdrag och all personal ansvarar för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.

Studie- och yrkesvägledarens ansvar

Studie- och yrkesvägledaren ansvarar för att informera och vägleda eleverna inför deras fortsatta utbildning och yrkesinriktning och ska särskilt uppmärksamma möjligheter för elever med funktionsnedsättning. Studie- och yrkesvägledarna har en central roll i skolans arbete med studie- och yrkesvägledning, gentemot varje enskild elev men också som ett stöd till övrig personal. Studie- och yrkesvägledningen ska anpassas efter varje elevs individuella behov, leda till en ökad självkännet, skapa motivation i relation till framtida mål samt ge eleven kunskap om och verktyg för att fatta och genomföra beslut. Vidare ska studie- och yrkesvägledaren medvetandegöra eleverna om hur faktorer som kön, kulturell eller social bakgrund kan påverka i valsituationer som rör utbildning eller yrke. Studie- och yrkesvägledningen kan ske individuellt eller i grupp och ska vara opartisk. I samband med informationsinsatser ansvarar studie- och yrkesvägledaren för att den information som ges är relevant, tydlig och objektiv. För att kunna avgöra i vilka fall insatser ur ett studie- och yrkesvägledande perspektiv behövs är det viktigt att studie- och yrkesvägledare inom grundskolan deltar i arbetet med elevhälsan. Inom vuxenutbildningen är det även viktigt att det finns möjlighet till studie- och yrkesvägledning för vuxna som inte är elever inom vuxenutbildningen men som har eller kan tänkas ha behov av studie- och yrkesvägledande insatser.

¹⁴ Skolverket (2013), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning*, Stockholm: stödmaterial

¹⁵ Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*.

¹⁶ Skolverket. (2012). *Läroplan för vuxenutbildning 2012*.

Organisation av studie- och yrkesvägledning i kommunen

Ljusnarsbergs kommun har två studie- och yrkesvägledare anställda. En studie- och yrkesvägledare arbetar i grundskolan från årskurs 1 - 9 vilket innebär att eleverna kan följas hela vägen fram till den dag då de ska göra sitt gymnasieval. En studie- och yrkesvägledare arbetar med kommunens vuxenutbildning samt med det kommunala aktivitetsansvaret. Det är av betydelse att studie- och yrkesvägledarna i olika skolformer får möjlighet till samverkan och av den anledningen ingår studie- och yrkesvägledarna i Ljusnarsbergs kommun i ett nätverk för studie- och yrkesvägledare som är verksamma i den norra delen av regionen. Nedan beskrivs hur man i kommunen arbetar för att säkerställa att studie- och yrkesvägledning ingår som en naturlig del i den olika skolformerna.

Kännedom om uppdraget

- Rektor ansvarar för att gällande styrdokument följs.
- All personal informeras om att och hur de förväntas arbeta med studie- och yrkesvägledning.
- Vid personalens medarbetarsamtal ingår frågor som rör det egna arbetet med studie- och yrkesvägledning.

Planering för studie- och yrkesvägledning

De olika skolverksamheterna i Ljusnarsberg utarbetar en aktivitetsplan som beskriver hur man arbetar för att nå målen för studie- och yrkesvägledningen. Här anges vilka aktiviteter man genomför under läsåret. Aktivitetsplanen ska revideras årligen utifrån en kartläggning av skolans behov och förhållanden. Ansvarsfördelningen i arbetet med planering och uppföljning av arbetet med studie- och yrkesvägledning kan sammanfattas som följande:

Årligt arbete

Huvudmannen ansvarar för att:

- revidera denna plan så att den svarar mot rådande styrdokument och möter de behov som finns i verksamheterna samt
- fördela resurser och organisera studie- och yrkesvägledningen utifrån de behov som identifierats.

Rektor ansvarar för att:

- revidera skolans plan för studie- och yrkesvägledning så att de svarar mot gällande styrdokument och de behov som finns i verksamheterna,
- vara delaktig i upplägget som rör hur man arbetar med studie- och yrkesvägledningen utifrån olika yrkesroller i skolan samt
- samtalar om uppföljning och resultat med personal inom skolan.

Studie- och yrkesvägledaren ansvarar för att:

- samordna studie- och yrkesvägledningsinsatserna utifrån aktivitetsplanen,
- delta i kartläggning, planering och uppföljning,
- inta en central roll i samband med övergångar mellan stadier och skolformer,
- arbeta särskilt för att uppmärksamma och vägleda människor med olika funktionshinder

Lärare på skolan ansvarar för att:

- delta vid kartläggning, planering och uppföljning samt
- beskriva genomförda aktiviteter på ämnes/klassnivå.

Systematiskt kvalitetsarbete

Arbetet med studie- och yrkesvägledning ingår i det kvalitetsarbetet som sker under året på skolan vilket innebär att det planeras, följas upp och utvärderas liksom övriga mål i verksamheten.

Hur vet vi att vi har en meningsfull studie- och yrkesvägledning?

En förutsättning för att få en kvalitativ och likvärdig studie- och yrkesvägledning är att alla känner till vilka mål som finns (se sida 7) samt har god kännedom om skolans aktivitetsplan. Kommunens mål och skolans arbete med studie- och yrkesvägledningen måste sedan följas upp och utvärderas. I arbetet med detta används BRUK¹⁷. Dessutom genomförs elevenkäter kring studie- och yrkesvägledningens innehåll och elevernas upplevelse av sammanhang och känsla av att kunna påverka sin framtid.

Hur vet vi att arbetet ökar kommunens måluppfyllelse?

Följande nyckeltal ska följas upp:

Nyckeltal:

Tid för uppföljning:

Meritpoäng för pojkar respektive flickor	Varje termin
Antal behöriga till gymnasieprogram	Efter avslutat läsår
Antal % frånvaro	Oktober och mars
Antal omval av gymnasieprogram före 15 september – orsak?	oktober
Antal omval av gymnasieprogram efter 15 september – orsak?	maj
Antal avbrott från gymnasieutbildning – orsak?	I samband med inskrivning i det kommunala aktivitetsansvaret. Sammanställning i juni.
Antal elever som avslutar gymnasiet med studiebevis	Efter avslutat läsår
Antal % arbetslösa i kommunen som påbörjar studier	årligen
Antal % ungdomsarbetslösa (18–24 år) som påbörjar studier	årligen
Antal elever som är nöjda med studie- och yrkesvägledning i snäv respektive vid bemärkelse inom grundskola och Komvux.	årligen

¹⁷ <http://www.skolverket.se/skolutveckling/kvalitetsarbete/bruk>

Definitioner:

Inom studie- och yrkesvägledning förekommer ett antal begrepp som nedan definieras för att tydliggöra tolkningen av dem vid användandet i den här planen:

Studie- och yrkesvägledning i *vid* bemärkelse:

”Vägledning i *vid* bemärkelse är all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Det handlar till exempel om praktiska arbetslivserfarenheter, undervisning som rör arbetslivet, studiebesök, utbildningsinformation och aktiviteter för att utveckla elevens självkänedom”¹⁸

Studie- och yrkesvägledning i *snäv* bemärkelse:

”Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Här ges den enskilde eleven möjlighet att reflektera över sig själv i relation till olika framtidsvägar”¹⁹

Valkompetens:

”Valkompetens handlar om att skaffa sig kunskap och strategier för att kunna fatta bra beslut för sig själv och få en inblick i beslutsprocessen”²⁰

Kompetens:

”Kompetens definieras här som en kombination av kunskaper, färdigheter och attityder som är anpassade till det aktuella området. Nyckelkompetens är den kompetens som alla individer behöver för personlig utveckling, aktivt medborgarskap, social integration och sysselsättning”²¹

Livslångt lärande:

”Tanken om livslångt lärande utgår från åtminstone två principer. Dels att individens lärande inte är avslutat i ungdomsåren, utan fortgår och bör fortgå under hela livet. Dels att lärandet inte sker enbart eller kanske ens främst inom ramen för olika typer av formell utbildning, utan även i arbetslivet och i vardagen”²².

Salutogent förhållningssätt:

Med salutogent förhållningssätt menas att stor vikt läggs på att skapa en meningsfull, begriplig och hanterbar tillvaro för individen. Fokus ligger på det friska och fungerande.

¹⁸ Lindh, G (1997). *Samtalet i studie- och yrkesvägledningsprocessen*. Stockholm: HLS & Lovén, A (2000) *Kvalet inför valet, om elevers förväntningar och möten med vägledare i grundskolan*. Institutionen för pedagogik; Lärarhögskolan, Malmö.

¹⁹ Lindh, G (1997). *Samtalet i studie- och yrkesvägledningsprocessen*. Stockholm: HLS & Lovén, A (2000) *Kvalet inför valet, om elevers förväntningar och möten med vägledare i grundskolan*. Institutionen för pedagogik; Lärarhögskolan, Malmö.

²⁰ Claesson, J., Lyrhage Eliasson., & Lundin, H-O (2015) *Handledning för att skapa en kommunal plan för studie- och yrkesvägledning*. GR Utbildning Pedagogiskt Centrum

²¹ Claesson, J., Lyrhage Eliasson., & Lundin, H-O (2015) *Handledning för att skapa en kommunal plan för studie- och yrkesvägledning*. GR Utbildning Pedagogiskt Centrum

²² Ellström, P.-E., Gustavsson, B. & Larsson, S. (1996) (Red.). (1996) *Livslångt lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Källförteckning

Claesson, J., Lyrhage Eliasson., & Lundin, H-O (2015) *Handledning för att skapa en kommunal plan för studie- och yrkesvägledning*, GR Utbildning Pedagogiskt Centrum

Ellström, P.-E., Gustavsson, B. & Larsson, S. (1996) (Red.). (1996) *Livslångt lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Lindh, G (1997). *Samtalet i studie- och yrkesvägledningsprocessen*. Stockholm: HLS

Lovén, A (2000) *Kvalet inför valet, om elevers förväntningar och möten med vägledare i grundskolan*. Institutionen för pedagogik; Lärarhögskolan, Malmö.

Skolverket (2013), *Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning*, Stockholm: stödmaterial

SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolinspektionen (2013) *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan*, Stockholm. Skolinspektionen Kvalitetsgranskningsrapport

Skolverket. (2011). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Hämtad från:
www.skolverket.se/publikationer?id=2575

Skolverket. (2012). Läroplan för vuxenutbildning 2012. Hämtad från:
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2815>

Internetkällor

<http://www.lr.se/utvecklasyrket/yrkesetik/studieochyrkesvagledaresyrkesetik/deetiskariktlinjerna.4.12dcace212693f1e87480002966.html>

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/kvalitetsarbete/bruk>